

Ikke bare en hr. hvem som helst

Et diskussionsoplæg vedrørende brugen af arbejdsmænd på arkæologiske udgravninger

af Mette Sørensen & Signe Lüttau Pedersen, arkæologer

Dette debatindlæg tager udgangspunkt i arbejdssituationen i den arkæologiske afdeling på et konkret museum i et dansk udkantsområde. Her er arbejdsmænd en nødvendig realitet for at få den arkæologiske dagligdag til at fungere. Både fordele og ulemper ved denne strategi fremhæves, men hvad gør vi den dag, der ikke er arbejde nok til os alle?

Vores udgangspunkt for at skrive dette debatoplæg er vores daglige arbejdsplads, Museum Sønderjylland – Arkæologi Haderslev, og de erfaringer, som vi dagligt gør os på museets forskellige udgravninger.

I skrivende stund er vi ca. 30 færdiguddannede arkæologer ansat, hvoraf de 14 fungerer som udgravningsledere. Yderligere beskæftiger vi omkring fem studerende, og så har vi 12 såkaldte arbejdsmænd ansat. Dem omtaler vi dog generelt som *udgravningsassistenter*. Det skal her pointeres, at udgravningsassistenterne på ingen måde kan eller skal sidestilles med amatørarkæologer. De udgør en fast del af museets bemanning og får endda løn for deres arbejde. Hos os er de omfattet af 3F's overenskomst.

Flere af assistenterne har en baggrund som arkæologistuderende, der aldrig har færdiggjort studiet og som i dag ikke har intentioner i den retning. Tidligere landmænd med forstand på jord er også velrepræsenterede, og en enkelt interesseret skolelærer kan vi skam også mønstre.

Fælles for dem alle er en indgående interesse for forhistorien og en høj arbejdsmoral. De opfatter ikke sig selv som arkæologer, men ved, at deres daglige bidrag til de arkæologiske udgravninger gør vi arkæologers arbejde nemmere – hvilket i sidste ende påvirker slutproduktet i positiv retning.

Hvis verden var ideel

Hvis verden var ideel, så ville alle udgravningsteams, set fra ét synspunkt, udelukkende bestå af faguddannede arkæologer og studerende. Ligeledes

ville alle arkæologer naturligvis også være velbevandrede indenfor det feltarkæologiske virkeområde.

I en sådan verden er udgravningslederen selvfølgelig en færdiguddannet arkæolog med flere års graveerfaring, eftersom studerende efter vores mening ikke bør fungere som udgravningsledere uden tæt supervision og i dialog med den ansvarshavende inspektør. Afhængigt af udgravningens størrelse varetager en eller flere arkæologer dokumentation, registrering, fortolkning, teoretisk refleksion samt egentlig udgravning. Erfaringsniveauet hos disse kan naturligvis variere, men minimum én bør kunne træde i stedet for udgravningslederen ved dennes ferie, sygdom mv. Yderligere bør enhver udgravning have tilknyttet et antal studerende, som både udfører det praktiske gravearbejde samt oplæres i de ovennævnte funktioner.

Virkeligheden

Desværre er vores verden bare ikke perfekt.

På baggrund af de stramninger, som universiteterne har pålagt de studerende omkring normerede gennemførelstider, er det blevet sværere for disse at have længerevarende gravejobs undervejs i studieforløbet. Altså er der, udover i sommerperioden, ikke længere det samme antal studerende til rådighed for museerne, som der var for få år tilbage. Vi betragter denne udvikling som uheldig, da det i fremtiden vil bevirke, at størstedelen af nyudsprungne arkæologer ikke har den fornødne indsigt i arkæologisk feltteknik. Hvordan vi med tiden skal overkomme denne udfordring, vil vi ikke komme nærmere ind på her, for det er en diskussion i sig selv.

Blot skal det konstateres, at det faldende antal ”ledige” studerende i forening med den økonomiske realitet for de fleste SU-modtagere gør, at museer, som er beliggende langt fra universitetsbyerne og ude af stand til at udbetale diæter, ikke længere i tilstrækkelig grad kan tiltrække studenter som arbejdskraft. Derfor er det for et museum som vores, der er beliggende i Udkantsdanmark nødvendigt til en vis grad at supplere udgravningsholdene op med udgravningsassistenter.

Fordele og ulemper ved udgravningsassistenter

Der er både fordele og ulemper ved denne strategi. Fordelene er blandt andet at udgravningsassistenter er en stabil arbejdskraft, der er der hele året rundt, uafhængigt af semester og eksamen. På en udgravning – såvel som mange andre steder – er et stabilt team af afgørende betydning for, hvorvidt deadline overholdes, og om resultatet bliver tilfredsstillende. Udgravningsassistenter kan være med til at sikre et sådant stabilt team – ofte bedre end studerende, der skal hjem og passe studiet, når semestret går i gang.

Udgravningsassistenterne er bekendte med museets arbejdsgang og kan i den forbindelse være en støtte for nyansatte akademikere på museet. Visse alment praktiske opgaver falder naturligt ind under deres ansvarsområder, såsom grovere gravearbejde, håndtering af jordprøver, motorsavning, pumpe- og generatormekanik mv., hvilket frigiver arkæologisk arbejdskraft til de egentlige arkæologiske opgaver.

Selvom assistenternes baggrund ofte er en anden end arkæologi, bidrager de stadig til den faglige diskussion på feltet. Selvfølgelig bidrager de ikke direkte til fagets teoretiske udvikling, men med deres spørgsmål tvinger de arkæologerne til refleksion over indlærte dogmer. Deres ikke-akademiske udgangspunkt bevirker også, at de ofte i højere grad er i stand til at møde lodsejere og lokale i ”øjnehøjde”. Desuden betyder det faktum, at de ofte er født og opvokset i regionen, at de har et indgående lokalkendskab såvel kulturhistorisk som generelt.

En fordel ved udgravningsassistenterne, som ofte bliver fremhævet, er den økonomiske, da disse jo er billigere i drift end akademikerne. Vi mener dog ikke at dette argument er relevant, da hverken Museumsloven eller KUAS’ anvisninger på nogen måde står i vejen for, at man beskæftiger flere arkæologer på samme udgravning.

Den største ulempe ved at ansætte ikke-akademisk arbejdskraft på arkæologiske udgravninger er åbenlys – for i princippet tager assistenterne arbejdet fra faguddannede arkæologer. Eller det gør de i hvert fald, hvis vi ikke bliver bedre til at vurdere og specificere, hvilke opgaver, der kræver en egentlig arkæologisk tilgang! Er det et job for en færdiguddannet arkæolog at fatte motorsaven eller skovle jord op på soldet? Eller varetages disse opgaver bedre af arbejdsmænd – også ud fra en økonomisk betragtning?

Meget taler for at anvende arkæologer før arbejdsmænd, da uddannede arkæologer kan udfylde flere funktioner i et udgravningsteam end assistenter, og dermed kan betragtes som en mere stabil arbejdskraft. De funktioner, vi sigter til, er opgaver vedrørende dokumentation, registrering og fortolkning, ligesom udgravningsassistenter ikke kan indgå i en teoretisk og direkte faglig sparring.

Men er dette grund nok til slet ikke at bruge de såkaldte *arbejdsmænd* i spidsbelastningssituationer? Efter vores mening NEJ, men ufaglærte assistenter bør ikke ukritisk beskæftiges på arkæologiske udgravninger. Baggrunden herfor bør være en seriøs, faglig vurdering både af de pågældende som personer og deres arbejdes kvalitet. Yderligere bør de arbejdsopgaver, som de udfører være klart definerede. For såfremt dette ikke er tilfældet kan det i værste fald have alvorlige konsekvenser for udgravningens videnskabelige værdi.

Når det er sagt, så mener vi dog alligevel, at under en lavkonjunktur, hvor udgravningsaktiviteten er sparsom, så skal og bør arkæologer beskæftiges før udgravningsassistenter.

Eller hvad synes I?

Et udvalg af vores udgravningsassistenter, som idag arbejder på Museum Sønderjylland – Arkæologi Haderslev.

Øverst fra venstre: Jørgen (tidligere maskinfører), Børge (tidligere skolelærer), Arne (tidligere postbud) og Kenny (startede på museet som 18-årig).

Nederst fra venstre: Hans Christian (tidligere landmand), Danny (har studeret arkæologi i Canada og Danmark), Leif (tidligere fodermester) og Niels (tidligere landmand og arkæologistuderende).